

DESPRE IMAGINARUL LUI MAKÓ ANDRÁS

Felicia GRIGORESCU

ABSTRACT: *The Art is a dream, a hallucination created with „savoir faire“ which has been written and it is the quote which we remember first in front of András Makó's paintings; a painting in which, on the surface of the canvas there has been narrated a story, a legend, a memory, created by joining highly representative symbols, that coherently support each other in reproducing the subject in its detail, but so hidden in a chromatic game of illusions, encoded in discrete representations like a interpreted as the infinite and incessant reshaping of the clouds on the sky. Remembering, after the experience of an incursion into András Mako's art, one of the first things to notice could be his artistic maturity and stylistic unity in the reproduction of an existential universe built according to personal rules and canons. The complexity of these means and the way the artist reinvents them in order to use them, place him among the surrealists by composition, among the oneirics by the subject and among the symbolists by the used means. It would be difficult to state which of the three directions is the decisive one or which could be the dominating one over the others as their very subtle balance itself would define the suggestions offered to us by the artist.*

KEYWORDS: *painting, symbol, surrealism, oneiric, composition*

Arta e un vis, o halucinație realizată cu știință - s-a scris, și este observația de care ne amintim mai întâi în fața picturii lui Makó András; o pictură în care, pe suprafața pânzei este narată o poveste, o legendă ori o amintire, fapt realizat printr-o excepțională compunere de simboluri cu o mare încărcătură de reprezentare, ce se susțin coerent în redarea în detaliu a subiectului, dar cu trimiteri multiple și atât de absconse într-un joc de iluzii cromatice, uneori descifrate în reprezentări de discreția aburului, alteori citite asemeni infinitelor și continuurilor refigurări ale norilor pe bolta cerească.

Rememorând, după experiența unei incursiuni în creația lui Makó András, primele evidențe ar fi maturitatea artistică și unitatea stilistică în redarea unui univers existențial construit după formule și canoane proprii.

Complexitatea acestor mijloace și modul în care artistul le reinventează pentru a le folosi, îl plasează pe acesta în tabăra suprarealiștilor prin compoziții, a oniricilor

prin teme și a simbolizilor prin mijloace. Ar fi greu de spus care dintre cele trei direcții este definitorie sau le-ar domina pe celelalte, deoarece chiar subtilul lor echilibru ar defini propunerile plastice oferite nouă, de artist.

Compoziția în arta lui Makó András este una dintre cele mai importante redute cucerite (de artist). Fațetele ei sunt multiple și complexe. Am amintit anterior despre formulele și canoanele pe care le compune artistul și revenim, menționând că acestea sunt atât de evident formulate, încât toată creația sa, se supune logic unor clasificări decurgând firesc, din acestea.

Dacă ar fi să structurăm o clasificare pur statistică după un criteriu analitic propriu, s-ar remarca în primul rând compozițiile cu reprezentarea constant dintr-un singur plan. La rândul lor pe acestea le-am vedea, unele ca un plan simplu (naturile statice, dar nu toate), cum ar fi *Natură statică cu maci*¹ (Fig. 1) și pe altele, ca reprezentări ale unui plan ramificat, de o rafinată complexitate, compuneri de mai multe scene. Exemplificăm cu lucrarea *Glorificarea apei*² (Fig. 2). Citirea acestei din urmă lucrări, am propune-o începând din partea inferioară, cea a scenei acvatico-terestre, unde are loc o invocare, scenă în care un personaj de gen masculin este surprins cu spatele la privitor, îngenunchiat, cum s-ar putea deduce după poziția tălpilor acestuia. Prin mâinile sale ridicate, suntem dirijați spre scena a doua, cea a metamorfozelor, ca în final, lucrarea să se încheie în partea superioară cu scena în care, este simbolic reprezentată o sferă în prim plan, ca simbol al deciziei supreme.

În al doilea rând, se disting compozițiile realizate ca suprapunere de planuri sau planuri multiple alăturate, acestea de o complexitate mult mai mare ca realizare, în rândul cărora din nou distingem cel puțin de trei tipuri. Un prim tip ar fi compozițiile în care planul real și cel imaginar sunt alăturate și executate prin aceeași tehnică dar în registre cromatice diferite, de obicei cel ireal, mai discret. Acestui tip îi includem lucrările *Amintire la Tur*³ (Fig. 3) și *Ce vară splendidă*⁴ (Fig. 4). În prima lucrare se poate distinge planul real, de dimensiuni mai mari, în care este reprezentat copilul în fața trofeului pescăresc, dar fizionomia lui indică doar prezența fizică și absența spirituală. Mental, copilul este transpus în spațiul alăturat, cel al imaginației, în care apare un personaj despre care putem bănuși că a fost bunicul sau un apropiat al copilului, inițiatorul în îndeletnicirea pescuitului. În cea de-a doua lucrare, planului unei naturi statice i se alătură un plan în care apare reprezentarea foarte discretă a unui nud feminin. Suportul naturii statice, neted, eșarfa așezată pe acesta, fundalul constând din cer cu nori și prezența întrezărită a femeii, sunt toate de aproape aceeași nuanță de albastru deschis, această cromatică legând cele două planuri ale lucrării. Asemeni multor dintre lucrările lui Makó András, și aceasta este un omagiu adus frumuseții, delicateții și nobleței feminine.

Un al doilea tip din grupa planurilor multiple ar fi cel în care planul ireal este suprapus celui real ca desen-scriere sau caligrafie⁵ peste pictură (Fig. 5). Spre deosebire de artiștii care recurg la „adaosul unui desen deasupra suprafeței pictate”⁶, dar în care

¹ Makó András *fesőművész*, Paks, 2015, p. 56, imagine reprodusă din catalog.

² *Ibidem*, p. 19.

³ *Ibidem*, p. 45.

⁴ *Ibidem*, p. 26.

⁵ Ion Frunzetti, *Pegas între Maduza și Perseu*, București, Ed. Meridiane, 1985, p. 229.

⁶ Valentin Tașcu, *Paul Sima*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1982, p. 6.

desenul doar accentuează unele reprezentări ale compoziției, la Makó este vorba de scene diferite, existând un desen al planului din fundal, în exemplul nostru peisaj și doar un desen al planului suprapus. Acesta din urmă reprezintă două personaje bătrâne, reprezentate la dimensiuni foarte mari în comparație cu cele din fundalul pictat, unul feminin identificat după vălul care-i acoperă capul și celălalt masculin, cu barbă. Tot desenul suprapus are un contur din apa, totul pare a se scurge în secunda următoare, dar privitorul poate identifica în acest plan și alte siluete de simboluri.

Al treilea tip, sunt compozițiile în care sunt alăturate multiple planuri, ca secvențe distincte sau chiar reprezentate ca sectoare verticale, orizontale, sau alte soluții, în fâșii cromatice diferite (Fig. 6).

Toate acestea la rândul lor ar suporta alte subgrupări în funcție de diferite caracteristici sau criterii, după frecvența utilizării lor.

Ieșind din rigiditatea matematică a clasificărilor propuse de analist, să ne lăsăm ademeniți de mirajul lucrărilor.

Prin realizarea planurilor multiple, artistul surprinde dualitatea sau multi-fațeitățile firii umane, a căutărilor sensului trecerii sale prin univers, legăturile și determinările văzute, dar mai ales nevăzute cu acesta. Pictura lui Makó András este de fapt o transpunere vizuală a unor manifestări imateriale proprii omului: imaginația, visul, amintirea sau ideea. Este o introspecție sau o revelație a zonei nevăzute din interiorul fiecăruia. Personajul devine secundar, tema se constituie din amintirile, fanteziile, visele sau ideile sale. Și astfel tema generează compoziția. În fața acestor lucrări, privitorul își recunoaște propriile idealuri sau temeri, funcționând ca oglinzi ale necunoscutului din propriul interior.

De o sensibilitate aparte, sunt reprezentările amintirilor casei copilăriei. Ceea ce imprimă omogenitate operei lui Makó András, este o foarte interesantă continuitate a acestor amintiri, realizată prin secvențialitatea temporală a unor scene. În mai multe lucrări apare un personaj feminin pe care-l putem identifica cu mama sau bunica pictorului, o bătrână cu pâinea într-un șervet deasupra căruia se observă aburul cald ce se ridică, iar în fata ei, pisica, martoră a prezenței umane. Într-o altă lucrare, încăperea nu mai este locuită, a rămas doar pisica și în prim plan soba de tuci, ca amintire a căldurii căminului, dar, apar ca suprapunere de planuri, superior, conturate personajele de odinioară. Această secvențialitate se observă și în reprezentarea curții țărănești, în unele lucrări fiind evidențiată curtea plină de păsări, căruța cu știuleți sau vase cu nuci iar în altele curtea este pustie, peretele casei scorojit iar șura cu acoperișul spart, semne ale degradării instalate prin plecarea vechilor stăpâni.

Ca mijloc de realizare al lucrărilor, foarte multă atenție se acordă folosirii și alegerii culorii, utilizată și cu valențe simbolice. Observăm o nuditate a acesteia, lipsa jocului luminii, o cromatică rece, pură, în care bănuim tăișul sec al griului. Griuri colorate, uneori transparente realizează atmosfera irealului lui Makó András. Culoarea este un sprijin esențial în intențiile sale picturale, folosirea ei fiind o calitate care se alătură științei desenului.

În echilibrul triadei compoziție-temă-mijloace, alături de culoare un rol foarte important, dacă nu primordial, este cel al recuzitei simbolice utilizate. Poate doar un studiu exhaustiv ar cuprinde complexitatea spectrului simbolistic în creația lui Makó András, rezultat al preocupărilor sale pentru fabulosul mitologiei pe

de o parte, precum și pentru valorile simbolisticii utilizate în succesiunea istorică a manifestărilor artistice. Folosirea acestei bogate recuzite de simboluri generează marea bogăție de idei a picturii sale, precum și a unui lirism savant cu reale valențe hieratice, rezultat al culturii solide și deosebitei sale sensibilități.

Ceea ce este surprinzător în creația artistului, este o dualitate a prezenței discrete sau incifrate a simbolului, care odată descoperit, își dezvoltă exponențial puterea de semnificație: „*obiectele simbolice ... se oferă ca reprezentante ale multor altora*“⁷.

În amintirile copilăriei domină simbolurile bogăției, ale plinătății, ale statorniciei familiale: căpșuna, supiera, pâinea, știuletele sau carafa, fiind foarte frecvente. De asemenea, regăsim simboluri ale zooforului domestic: pisica, găina, calul, cărora li se adaugă cele ale unui zoofor domesticit de măreția unei gospodării țărănești, aflată într-o deplină armonie cu spirala universului: stârci, vrăbii sau bufnițe.

Simbolul mărului, de la momentul de grație al maturității fructului prin coacere, la coborârea pe scara degradării organice până la treapta ultimă, este foarte frecvent (artistul are chiar un ciclul dedicat acestui simbol), ca reprezentare a destinului uman fizic, dar în paralel, cu încercări de salvare a condiției morale prin ingenuncheri în fața crucificării, ca speranță a mântuirii. Deosebit de interesantă este alăturarea planului mitologic, ca libertate absolută, celui creștin, ca singura dar puternică posibilitate de salvare.

Freamătul picturii lui Makó András rezidă din mijloacele proprii, prin ceea ce încearcă să immortalizeze. Una dintre intențiile foarte frecvente este metamorfoza, caracterul efemer al trecerii: metamorfozele viului – ale împlinirii apoi ale degradării, metamorfozele ciclului natural - înmugurire, înflorire, uscăre, reînviere. Aceste miracole ciclice sunt surprinse uneori prin secvențe orizontale, alteori verticale.

Fidel formei⁸ până la redarea detaliului, Makó András are un desen foarte bine stăpânit, atât de necesar în demersul lucrărilor sale cu multiple planuri de acțiune.

Deși uneori lucrările abundă de personaje, prin dimensiunile la care sunt reprezentate nu aglomerează scenele, dar sunt evidente caracteristicile lor influențate de frumusețea clasică greacă, atât feminine cât și masculine (*Fig. 2*).

Este aici momentul, credem, să revenim la structura compoziției sale și să subliniem suplețea intercalărilor de planuri și simboluri, niciodată în contradicție, niciodată îmbrâncindu-se.

Compozițiile se deschid și se închid firesc și au dimensiunile reprezentărilor în concordanță cu unitatea lucrării, iar cromatică susține atât tema cât și proporțiile ideale ale acestora.

Genurile abordate de artist le-am restrânge la două: compoziții simbolice și naturi statice (dar de multe ori și acestea cu incursiuni în ireal). Și asta deoarece chiar și ceea ce se dorește a fi un peisaj, la o analiză atentă trădează o atmosfera misterioasă, ascunsă, dar la aceasta contribuie și supradimensionarea unor reprezentări care conduc tot spre un tărâm simbolic ce se cere descifrat.

⁷ Goethe, apud Lorenz Dittmann, *Stil, simbol structură*, București, Ed. Meridiane, 1988, p. 123.

⁸ Ion Frunzetti, *op.cit.*, p. 187.

Rareori un artist, fie el plastic, poet, muzician ori din alt domeniu, reușește să-și reprezinte creația într-un univers atât de complex și complet realizat de un imaginar și o erudiție de excepție, cu o curajoasă originalitate.

Felicia Grigorescu
Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
felicia.grigorescu@yahoo.com

Anexe:

Csendélet pipacsokkal – 60 x 50 cm, olaj, vászon
Still life with grainflowers – 60 x 50 cm, oil, canvas

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Philemon és Baucis átváltozásai – 70 x 100 cm, olaj, vászon
Transformation of Philemon and Baucis – 70 x 100 cm, oil, canvas

Fig. 5

A tél közeledtével – 40 x 69 cm, olaj, farost
Approach of winter – 40 x 69 cm, oil, plate

Fig. 6